

ТАВЗЕҲ

ба

Дастурамали Мониторинги иҷтимоӣ дар доираи Лоихаи “Дастрасӣ ба адолат”

1. Аҳамияти мониторинги иҷтимоӣ, муколамаи ҷамъиятӣ ва истифодаи онҳо

Шароити иҷтимоӣю иқтисодии ҷорӣ дар Тоҷикистон ҷомеаи шаҳрвандӣ ва мақомоти давлатиро водор месозад, ки барои беҳтар сохтани муносибатҳои иҷтимоӣ дар ҷомеа як қатор тадбирҳоро анҷом диҳанд: ба таври назаррас баланд бардоштани сатҳ ва сифати зиндагӣ; ба эътидол овардани вазъи демографӣ; таъмин намудани шуғли самарабахш; ва қафолат додани амалисозии ҳуқуқҳои конститусионӣ дар соҳаҳои меҳнат, ҳифзи иҷтимоӣ, маориф, тандурустӣ ва фарҳанг. Барои ҳалли мушкилоти ба амаломата мунтазам ва воқеъбинона назорат ва таҳлил кардани вазъи иҷтимоии кишвар зарур аст.

Мониторинги иҷтимоӣ чист?

Мониторинги иҷтимоӣ як усули нави илмӣ мебошад, ки ҳадафи он ба даст овардан ва коркарди маълумоти муосир дар бораи низом ва тамоюлҳои рушди он, ки тавассути истифодаи "нишондиҳандаҳои мониторинг" (рӯйдодҳо, параметрҳо, омилҳо), ки тибқи меъёрҳои маҷмуӣ, пуррагии инъикоси вазъи натиҷавии таъсири мутақобилаи сабабҳои асосӣ дар муносибатҳои миқдорӣ ва сифатии онҳо ба даст меояд.

Созмон додани мониторинги иҷтимоӣ ва таъмин намудани татбиқи самараноки он омӯзиши ҳамаҷонибаи хусусиятҳои сохториву функционалии соҳаи иҷтимоӣ, сохтани модели концептуалии иттилоотонӣ ва технологизатсияи идоракунии онро бо назардошти тағйироти гуногунҷабҳае, ки ба низоми ташаккулёфтаи ҳифзи иҷтимоии аҳоли дар минтақаи (шаҳр\деҳа) таҳти ислоҳоти иқтисодӣ ва иҷтимоии дар ҷомеа амалишаванда ворид мешаванд, талаб менамояд. Маҳз мониторинги иҷтимоӣ идоракунии самараноки равандҳо ва рӯйдодҳои иҷтимоиро таъмин менамояд.

Мониторинги иҷтимоӣ аз ҷониби ҷомеаи шаҳрвандӣ бояд натавонанд арзёбии мушакилонаи дастрасӣ ва сифати кумаки роӣғони ҳуқуқиро ба назар гирад. Иттилоот ва далелҳои, ки аз мониторинги иҷтимоӣ ба даст омадаанд, ба муколамаи сиёсӣ дар сатҳҳои мухталиф ворид карда мешавад, то ки масъалаҳои иҷтимоӣ ва ҳуқуқии марбут ба ҳолатҳои мушаххас ва машваратҳои КРҲ аз ҷониби қабулқунандагони қарорҳо ва таҳиягарони сиёсат дар мақомоти дахлдори давлатӣ ҳал карда шаванд.

Муколамаи ҷамъиятӣ чист?

- Муколама байни мақомоти давлатӣ, ҷомеаи шаҳрвандӣ ва шаҳрвандон дар заминаи иттилооти ҷамъоваришуда
- Муколамаи ҷамъиятӣ муҳокимаи иҷтимоии дорои сохтори динамикӣ буда, ба рушди шаклҳои нави рафтор ва бархӯрдҳои нав барои пешрафти тадриҷӣ ва гузариш аз вазъи ҷорӣ ба вазъи нав нигаронида шудааст.
- Муколамаи ҷамъиятӣ байни мақомоти давлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар сатҳи маҳаллӣ дар доираи лоиҳаи “Дастрасӣ ба адолати судӣ” платформае мебошад, ки дар заминаи Шӯрои ҳамоҳангсозӣ ва методӣ оид ба таълими ҳуқуқии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳукуматҳои ноҳия таъсис дода шудааст ва муҳокимаи масъалаҳои муҳими дар раванди мониторинги иҷтимоӣ бо иштироки мақомоти давлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ ошкоршуда пешбинӣ шудааст.
- Муколамаи ҷамъиятӣ дар доираи Лоиҳаи “Дастрасӣ ба адолати судӣ” ҳамкориҳои байни ҷомеа ва мақомоти давлатиро ҷиҳати таҳияи самтҳои асосии сиёсати давлатӣ дар соҳаи волоияти қонун ва масъалаҳои марбут ба фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва ҷомеа дар соҳаи дастрасӣ ба адолат дар сатҳи маҳаллӣ таъмин менамояд. Татбиқи усул ба принципҳои ҳисоботдихӣ, фарогирии иҷтимоӣ, иштирок ва шаффофият дар ҳифз ва пешбурди ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд асос ёфтааст.
- Фаъолияти муколамаи ҷамъиятӣ нисбати давлат, шахсони ваколатдор ҳеҷ гуна талаботи мушаххас пешбинӣ намекунад. Он мубодилаи озодаи ақидаҳо оид ба масъалаҳои мураккаб ва/ё баҳсталаб, ҷустуҷӯи вазъияте мебошад, ки ба шаҳрвандон имкон медиҳад, ки дар

ташаккул додани амалияи иҷтимоӣ, инчунин дар ҳаёти иқтисодӣ ва иҷтимоии кишвар фаъолонатар ширкат варзанд.

- Шаҳрвандони фаъол аз ҷамоатҳо ва маҳаллаҳо метавонанд иштирокчиёни муколамаи ҷамъиятӣ бошанд.
Муколамаи ҷамъиятӣ на камтар аз як маротиба дар як сол гузаронида мешавад.

Бинобар ин, пайомадҳои пешбинишудаи мониторинги иҷтимоӣ ва муколамаи ҷамъиятӣ чунинанд:

- Мониторинги иҷтимоӣ ба мо имкон медиҳад, ки натиҷаҳои маълумот ва иттилооти дар давраҳои гуногун ҷамъоваришударо муқоиса намоем;
- Ба даст овардани намудҳои гуногуни иттилоот барои таҳлили мушкилоти иҷтимоӣ, механизмҳои татбиқи қонунҳо имконпазир мегардад;
- Ғуншавии маълумоти ба тариқи даврӣ ҷамъоваришаванда баҳодиҳии тағйирёбии ҳолати субъектҳои таҳти назорат қарордошта, тамоюлҳои рушд ва дурнамои вазъи онҳоро пешбинӣ менамояд;
- Омӯзиши амиқтари вазъи иҷтимоӣ дар минтақаҳо;
- Таҳлили талабот ба хизматрасониҳои иҷтимоӣ, назорат аз болои самаранокӣ ва сифати хизматрасонӣ, ки ба гурӯҳҳои гуногуни одамон пешниҳод мегарданд;
- Ҷалби доираи васеи шахсон аз сохторҳои давлатӣ ва гурӯҳҳои иҷтимоӣ ба муколамаи ҷамъиятӣ;
- Муколамаи ҷамъиятӣ имкон медиҳад, ки шаҳрвандон ба раванди қабули қарорҳо (эдвакиси) ҷалб карда шаванд;
- Беҳтар намудани ҳамкорӣ ва эътимоди мутақобила байни ҷомеаи шаҳрвандӣ ва мақомоти давлатӣ тавассути муколама бо мақсади қабули қарорҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ муҳим;
- Фароҳам овардани фазо барои муҳокимаи масъалаҳои иҷтимоӣ, ахлоқӣ, башардӯстона, ҳуқуқӣ ва дигар масъалаҳо, ки дар ҷараёни мониторинги иҷтимоӣ ба миён меоянд, аз ҷониби давлат ва ҷомеаи шаҳрвандӣ;
- Рушди шарикӣ иҷтимоӣ дар байни табақаҳои гуногуни ҷомеа.

Чунин таҳлил метавонад тавассути мониторинги иҷтимоӣ, ки усули нави дарки равандҳои иҷтимоӣ ва пешниҳоди хизматрасониҳои иҷтимоӣ мебошад, анҷом дода шавад. Ба сифати воситаи самаранокӣ ташҳиси иҷтимоӣ ва пешгӯии эҳтиёҷоти махсус дар соҳаи иҷтимоӣ, ин усул ба мо имкон медиҳад, ки ба таври мунтазам иттилооти фаврии идоракуниро дар ҳудуди фазой ва фосолаи вақти муқарраршуда ба даст орем. Бартариҳои возеҳи мониторинги иҷтимоӣ бардавом, хусусан ҳангоми муқоиса бо таҳқиқоти яққарата, аз қобилияти мунтазам таҳия ва дохил намудани иттилооти зарурӣ оид ба доираи васеи нишондиҳандаҳои стандартии иҷтимоӣ ва доимо навсозӣ кардани манбаи иттилоот мебошад. Маҳз ҳамин ҷиҳат маъруфияти афзояндаи ин усул дар амалияи таҳлили ҷомеашиносиро шарҳ медиҳад.

Усулҳои мониторинги иҷтимоӣ

Тавзеҳи мазкур ба хулоса меояд, ки раванди мониторинги иҷтимоӣ тавассути амалҳои зерин сурат мегирад:

- Ҷамъоварии иттилоот;
- Таҳлили иттилоот;
- Пешниҳоди иттилооти ҷамъоварӣ ва таҳлилшуда ба ҳукуматҳои маҳаллӣ ва шаҳрвандон барои муколамаи ҷамъиятӣ;
- Таҳия намудани нақшаи амалҳо барои амалисозии тавсияҳо оид ба равандҳои ҷамъоварии иттилоот, таҳлил ва муколама;

Барои мониторинги иҷтимоӣ усулҳои гуногуни ҷамъоварии иттилоотро истифода бурдан мумкин аст, ки дар байни онҳо усулҳои зерин беш аз ҳама маъмуланд: саволномаҳо, мусоҳибаҳо, муҳокима дар фокус-гурӯҳҳо, саволномаҳо, пурсишҳо, мусоҳибаҳо.

2. Қадамҳои асосӣ оид ба оморсозӣ ва баргузори мониторинги иҷтимоӣ (МИ) дар доираи лоиҳаи “Дастрасӣ ба адолати судӣ”

Қисми мазкур ба мафҳумҳои асосии мониторинги иҷтимоӣ (МИ), ки дар қисми 1 пешниҳод гардидаанд, асос ёфтааст. Қадамҳои асосии мазкур барои роҳнамоӣ кардани банақшагирии амалисозии МИ бо мақсади таъмини ҷамъоварӣ, таҳлил ва истифодаи саривақтӣ ва самараноки маълумот пешбинӣ шудаанд.

Қадами 1. Банақшагирии МИ пас аз анҷом ёфтани марҳилаи таҳияи лоиҳа/барнома анҷом дода мешавад, агар МИ ба лоиҳа дохил шуда бошад. Банақшагирии бармаҳали МИ ба мо имкон медиҳад, ки барои омода намудани захираҳо ва ҳайати кормандони зарурӣ барои оғози амалисозии лоиҳа/барнома миқдори кофӣ вақт пайдо намоем.

Қадами 2. Таҳияи вазифаҳои хизматӣ. Вазифаҳои кормандон ва ихтиёриён бояд ба вазифаҳои мувофиқа, ки дар нақшаи МИ-и лоиҳа/барнома нишон дода шудаанд, асос ёбанд, яъне, вазифаҳои инфиродӣ бояд ба таври возеҳ бо вазифаҳои лоиҳа/барнома алоқаманд карда шаванд. Ташкил намудани вохӯриҳо бо кормандони лоиҳа бо мақсади тартиб додани нақшаи муфассал ва тақсироти вазифаҳо, раванди ба имзо расонидани шартномаҳо.

Қадами 3. Шарикӣ иҷтимоӣ бо ҳукуматҳои мавриди ҳадаф. Ҳамкорӣ бо бахши давлатӣ аз мактубҳо оид ба тасдиқи дастгирии лоиҳа оғоз мешавад. Вазорати адлия ва Вазорати корҳои хориҷӣ ҳамчун шарикони лоиҳаи “Дастрасӣ ба адолат” амал мекунанд. Омодасозӣ ва ирсали мактубҳо оид ба лоиҳа аз донори лоиҳа (дар ин ҷо ХЕЛВЕТАС) ба ҳукуматҳои ноҳияҳои пилотӣ шуруъ мегардад. Гузаронидани презентатсияҳо дар ҳукуматҳои мавриди ҳадаф, аз ҷумла кормандони Маркази кӯмаки ҳуқуқӣ барои дастгирӣ ва муайян кардани шахсони воқеӣ тавассути истифодаи платформаҳои Шӯрои ҳамроҳсозӣ (аз рӯи имкон) муҳим аст. Дар чунин вохӯриҳо ҳамаи иштирокчиён дар бораи лоиҳа ва ҷорабиниҳои дарпешистода маълумот мегиранд, марҳилаҳо ва самтҳои асосии марбут ба лоиҳа муҳокима мешаванд ва фаъолиятҳои лоиҳа мувофиқа карда мешаванд.

Қадами 4. Шарикӣ бо ташкилотҳои ғайридавлатӣ. Барои интиҳоби шарикон дар доираи лоиҳа, бояд воситаи ҷудоқунӣ бо меъёрҳои муайяни интиҳоб барои ТҒД-ҳои шарик сохта шавад. Ба таҷрибаи кори бо мақомоти маҳаллӣ ва мақомоти давлатӣ, инчунин ба таҷриба дар сатҳи маҳаллӣ (ноҳияҳо, ҷамоатҳо, маҳаллаҳо) таваҷҷуҳи махсус додан лозим аст.

Қадами 5. Пешниҳоди маълумот ва баланд бардоштани сатҳи огоҳӣ. Фаъолиятҳои, ки барои ба одамон пешниҳод намудани маълумот дар бораи лоиҳа тавассути маводи чопӣ, гурӯҳҳо дар шабакаҳои иҷтимоӣ, таблиғот дар радио ва ғайра пешбинӣ шудаанд, нақши муҳим мебозанд.

Қадами 6. Хизматрасонии равшанӣ ба одамон, ки дар ҷамоатҳои пилотӣ зиндагӣ мекунанд.

Баргузор намудани омӯзиш/санҷиши равшанӣ дар ҷамоатҳои пилотӣ (одамон, ҷавонон, фаъолон) барои интиҳоби намоёндагон барои мониторинги иҷтимоӣ.

Равшанӣ озмоишҳо ва маводҳои маълумотиро барои вохӯриҳо дар ҷамоатҳо таҳия намуд. Мақсади санҷиши равшанӣ аз интиҳоби иштирокчиён барои иштирок дар омӯзишҳои минбаъдаи лоиҳа ва гузаронидани мониторинги иҷтимоӣ ва муколамаи ҷамъиятӣ иборат буд. Тавассути санҷишҳо, равшанӣ дараҷаи таҳаммулпазирӣ, суботи равшанӣ, таваҷҷуҳ ва фаъолияти шахс/фардро дар ҳаёти ҷомеа муайян намуд.

Меъёрҳои интиҳоби иштирокчиёни лоиҳа:

- Таҷрибаи саволдиҳӣ ва гузаронидани пурсишҳо;
- Дониستاني забонҳои тоҷикӣ/ӯзбекӣ;
- Малакаҳои иҷро;
- Малакаҳои иртибот;
- Таҳаммулпазирӣ;
- Дониستاني мушкилоти маҳаллӣ;
- Эътибори мусбӣ дар байни аҳолии маҳаллӣ

Қадами 7. Омодасозии мавод ва модулҳои омӯзиш. Омӯзгорон ва амалисозандагони лоиҳа кейсҳо, бозиҳои тақлидӣ, презентатсияҳо, модулҳо, чадвал ва барномаи омӯзишҳо, маводи маълумотӣ таҳия намуданд. Маводҳо барои омӯзишҳо аз қабилӣ «Иртиботи босамар», «Мониторинги иҷтимоӣ», «Муколамаи ҷамъиятӣ» омода карда шудаанд. Ҳар як модули таълимӣ мутобиқ карда шуда, ба забони тоҷикӣ тарҷума шудааст. ОБО (омӯзишҳо барои омӯзгорон), ки барои амалисозандагони лоиҳа пешбинӣ шудаанд, бояд дар оғози лоиҳа баргузор карда шаванд. Ин ОБО ба тартиб додани саволномаи мониторинги иҷтимоӣ тибқи нишондиҳандаи интихобшуда мусоидат менамоянд.

Қадами 8. Интихоби усулҳо ва тарзҳои мониторинги иҷтимоӣ, омӯзонидани мусоҳибон, омодасозӣ ва такмили ниҳоии саволномаҳо, чоп ва паҳнсозии саволномаҳо дар гузаронидани мониторинги иҷтимоӣ мақоми махсус доранд. Таҳияи саволнома: Таҳияи воситаи саволдиҳӣ – нусхаи чопии саволномаҳо ва ё планшетро истифода бурдан мумкин аст. Ин барои таъмин намудани стандартизатсия, ҳамоҳангӣ ва боэътимодии раванди ҷамъоварии иттилоот дар давраи тӯлонӣ ва ҳангоми иштироки одамони гуногун дар он кумак мерасонад. Гузаронидани санҷиши пешакии воситаҳои ҷамъоварии иттилоот ҳатмӣ мебошад. Барои ҷамъоварии иттилоот, дар GOOGLE саволномаи электронӣ таҳия намудан мумкин аст.

Қадами 9. "Қорҳои саҳроӣ". Қисми асосии ташкили мониторинги иҷтимоӣ ҷамъоварии иттилоот («қори саҳроӣ») мебошад.

Қадами 10. Таҳлил ва муайянкунии мушкилот. Пас аз гузаронидани пурсиши ҳаттии аҳолии ҳар як ҷамоат, мушкилоти асосии марбут ба дастрасӣ ба адолати судӣ муайян карда шуданд, ки ба муколамаҳои ҷамъиятӣ дар маҳалҳо бароварда шуданд. Дар ин марҳила, яъне, ҳангоми омодасозии муколамаи иҷтимоӣ, ҳуқуқшиносон ҷалб шуда метавонанд.

Мониторинги иҷтимоӣ як маротиба дар як сол гузаронида мешавад.